

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 frt., félre 6 frt., negyedévre 3 frt.

Előfizetési díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Helyben előfizethet: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalnál, Demjen L., Keresztény P. kereskedésében.

Egyes szám ára 5 kr. o. é.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordozóca szögletén, Csapó S. kereskedésével szemben, 1-ső emelet, feljárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: 6. hasábas garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. helyedj.

Hirdetések felvételnek: Helyben: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalban, Demjen László könyv- és Keresztény Pál papir-kereskedésében. Bécsben: Haasenstein és Vogler (Neuer-Markt 11. sz.), Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse officiel. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Pesten: Haasenstein és Vogler Urutca 13. Lang et Schwarz, Földútca 1. Süddeutsche Annoncen-Expedition Stuttgart. Nyitlér sora 20 kr.

Előfizetés

„Kolozsvári Közlöny“-re.

Megjelen naponként egész nagy iven.

Előfizetési árak: egész évre 12 ft. o. é. Félre 6 frt. o. é. Évnegyedre 3 „ „ „

Az előfizetések egyenesen a szerkesztőséghez küldendők be.

Az előfizetés minden hó 15-kéti megújítható.

A „Kolozsv. Közlöny“ szerkesztősége.

Az erd. kath. igazgató tanácsának megalakulása.

Mint biztos kuforrásból értesülünk, a vallás és közokt. miniszter ő nagyméltósága jun. 16-án 1008. sz. alatt kelt leiratában tudomásul vette és helybenhagyta a Gyulafejérvárt tartott kath. status gyűlés azon megállapodását, mely szerint az összes, eddig a kath. bizottság hatásköréhez tartozott ügyeket jövőre a már megválasztott 24 tagu igazgató tanács kezelje és intézze. E szerint a 24 tagu igazgató tanács megalakulása, az ügykezelés átvétele a közel jövőben meg fog történni annál is inkább, mert a közel hónapok alatt fontos teendők várnak az igazgató tanács intézkedésére. A katolikusok e részbeni közömbösítését, mint halljuk, nagyérdemű püspökünk ő nmlsága figyelembe véve az igazgató tanács összegyűlésének határidejét július 30-ra tűzte ki, saját személyében akarván az igazgató tanácsot bevezetni, constituálását vezetni és működését megindítani b.

A görög kath. románok küldöttsége a vallás- és közokt. miniszternél.

Az erdélyi g. k. metropolita Balázsfalván tartott iskolai congressusa Baritui javaslatára alapján egy feliratot határozott Ő Felségéhez felterjeszteti, melyben egy egyházi congressus megtartása kéri. A felirat a vallásügyi miniszter által határozott Ő Felsége elé terjesztetni; a miniszternek pedig egy küldöttség volt hivatala azt átnyújtani, melynek vezetésével Pap László tanácselnök bizott volna meg. Pap azonban kijelentette, hogy miután a felirat oly kifejezéseket tartalmaz a l. sz. egyház ellen, melyeket ő nem helyeselhet, ennél fogva annak átnyújtását nem vállalhatja magára. Ennek folytán Hosszu József udvari tanácsos bizott meg a küldöttség vezetésével.

Június 29-dikén teljesítette a küldöttség megbízatását, átnyújtván a feliratot a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, mely alkalommal az elnök lényegére nézve következő beszédet tartotta:

„A balázsfalvi g. k. metropolita Balázsfalván tartott iskolai congressusa elhatározta Ő Felségéhez azon kéréssel járulni, hogy egy általános egyházi congressus hivattassék egybe, melynek tagjai egy harmad részben egyháziak, kétharmadrészben pedig világiak lennének. Mi 1699-ben a római kath. egyházzal egyesültünk. De az unio csak a következő négy dogma elismerésében állott:

1. hogy a római pápa látható feje a katolikus szentegyháznak;
2. hogy a szentlélek nem csupán az atyától, hanem egyszersmind a fiutól is származik;
3. hogy egy purgatorium létezik;
4. hogy az ostyá teljesen elegendő az oltári szentség kiszolgáltatásához, noha mi a kovásztalan kenyert használjuk.

Egyebekben azonban szertartásunkat, egyházi jogunkat, valamint egyházunk szokásait teljes ép-ségben fenntartottuk, és sem a metropolita, a püspökök, főpapok és papok választásának jogát, sem azon fontos jogot, hogy a papi méltóságok válasz-

tásában és az egyházi vagyon kezelésében a világiak is részt vehessenek, soha fel nem adtuk.

Igaz ugyan, hogy ezen jogok az uró-léte-sülte után csakhamar nem igen nagy tiszteletben részesültek. 1721-ben metropolita helyett egy az esztorgami érsektől függő püspököt kaptunk s a szavazati jog, mely épségben hagyott, csupán a clerus által gyakoroltatott. Az egyházvagyon pedig a kormány által ad norman romano-catholicorum kezeltetett. E visszaélésekkel szemben azonban mi nem hallgattunk el, hanem sérelmeink, panaszaink, napról napra szaporodtak, míg 1853-ban sikerült ő felsőre, királyunk kegyelmess közbenjárására egy pápai bullát kieszközölnünk, melyek folytán a gyulafehérvári metropolitiság ismét felállított és az alá a lugosi, nagyvárad és szamosújvári püspökségek rendelkeztek, melynek a független gör. katolikus román egyház-tartományt kellett volna képezniök. Azon jogot azonban, hogy congressust tarthassunk, mind ez ideig nem nyertettük meg.

Elleneink azzal vádolnak bennünket, hogy a congressust politikai czélokra akarjuk felhasználni, s hogy czélunk az, hogy a római katolikus egyháztól elszakadjunk. Ez azonban rágalom. Mi a congressust csupán azon okból akarjuk, mivel canoni jogunk és egyházunk szokásai sok tekintetben különböznek a latin egyháztól, mivel külön egyház-vagyonnal bírnak, mely fölött rendelkezhetünk, és mert végre megszeretnők állapítani, mily viszonyban vagyunk a magyarországi összes katolikusokhoz.

Trefort Agoston kórábelül így válaszolt a küldöttségnek:

„A felirat érdemére nézve most nem nyilatkozhatom. Azon feltévéből kiindulva, hogy a feliratban elmondottak a valósággal megögyeznek, biztosítom a t. bizottságot, hogy ezen ügyben meg fogom tenni a szükséges intézkedéseket. De nem tagadhatom, hogy ezen igen fontos ügynek elinté-zése hosszabb időt fog igénybe venni.”

Legujabb táviratok.

Zágráb, július 16. Mollináry parancsnok Mazunariosossal együtt ma érkezett vissza Pestről. Az utóbbival alkudozások folynak a báni szék betöltése iránt.

Páris, július 16. Thiers, Favre és Grévy is fognak beszélni hólton a kormányhoz a belügyi politika iránt intézett interpelláció alkalmával. Thiers a nép részéről élénk ovációban részesült.

Bécs, jul. 16. Hermann szász-weimari hg ma meglátogatta a magyar iparkiallítás és egy órát időzött ott; végül teljes elismerését fejező ki Magyarország haladása fölött.

Madrid, jul. 15. A carthageniai felkelőket, kik az egész város urai, Contreras vezényli. Attól tartanak, hogy a felkelők elfoglalják a fegyvertárt és a hadi hajókat.

Bécsi világkiállítás.

Magyarország a terménycsarnokban.

Magyarország terménykiállítás teljes elismerésünket érdemi ki. Bár meg lehet sokan lesznek, kik osztályunkat nyugat többi államainak kiállításával szemben, a földmívelés több ágában találandják szegényesen képviselve; kik Magyarországtól, mint a szeretik nevezni — par excellencie agricultur-államtól földmívelésünk, s ezzel rokon iparunk előhaladottságának oly magas fokát követelik, mint a melyre azt nyugat lakosságának szorgalma — évek hosszú során át — emelte. — Mi nem tartunk a vérmes követelőkkel. Magyarország, csak néhány év óta szakított, hogy — úgy mondjuk — az ázsiai gazdalkodás rendszerének kezdetleges üzemével, hogy rövid idő alatt sajátjává tegye e téren a cultura mindazon hódítványait, mely csaknem egy század óta, nyugat összes népeinek kizárólagos tulajdonát képezte. — Tekintetbe vételével pénzügyi függőségünknek — mely alapfeltétele minden állam egészséges ipari virágzásának — Magyarország önállóságának első szereplése alkalmával, megelégedhetünk, ha a terménycsarnokban két oly nagyfontosságú iparágunk, már most elismert elsőrendűségét jelezhetjük, mint a bor- és malomipar. Ha e téren elfoglaltan párhuzamot vonunk az összes nemzetek között, lehetetlen hazánkat első sorban nem említeni.

A malomipar, mint közudomási dolog, hazánk nagy termékenysége, és buzáknak minőségének kitünőségén alapszik; mely rendkívüli tartóssága, liszt és mőzga-részeinek gazdagsága miatt, a világ valamennyi buzanemét fölülmulja. A magyar liszt, fehérség — tisztaság és tartósság tekintetében is páratlan. — Középszerű termés alkalmával a termelvény legalább egyharmada exportáltatik, Dél-Németország, Svajcz, Holland — Belgium, Italia, Anglia, Brazilia és Poroszországba.

A magyar malom termelés korypheusai a budapesti malmok, nehány vidéki malom hozzá-számításával. Azon két gyűjtőlegyes kiállítás, melyet a felső magyarországi és bánáti malmok kiállítói rendeztek; csak az anyag minőségében versenyez a budapestiekkel, — nem pedig mennyiségével. A nevezett malmok kivitele vitta ki tulajdonkéül a külföld előtt lisztünk jó hírnevét, s velők szemben — ha szabad mondanunk — minden verseny eltöpi. — A budapesti malmok kiállítása alatt, a henger, első budapesti, Pannonia, Hagenmacher, Concordia, Victoria, Erzsébet, Luiza, Árpád, Blum-féle — stb malmokat értjük, melyekhez még az Arad — Kikinda, Szeged, Miskolc és Losoncon alapított malmok csatlakoznak. A gyűjtőlegyes kiállítás tárgyai a résztvevő malmok részéről, 9-féle liszt, 2 féle korpá és 1-féle darakása. Főképvisezőik pedig a fáradhatlan Demkő János szakbiztos.

A tizenkét budapesti gőzmalom 28 gőzgéppel, 110 gőzkazánal, vagy is 7000 lőerővel és 2650 emberrel dolgozik; s így a munkaképesség évenként 10 millió mázsa buza és rozs őrlését győzi meg, mely évenként 78 millió frt értéket képvisel. A budapesti malmok feldolgozó képességének constatalásánál, legyen elég csupán arra utalni, hogy a Concordia 1 millió 500 ezer, a pesti hengermalom 1 millió 400 ezer, a Pannonia 1 millió 100 ezer, és a budapesti gőzmalom 1 millió vámnázású képes termelni. A többiek működése csekélyebb ugyan, de azért mindgyik fölhaladja másakban a félmilliót.

A budapesti liszt kivitelére vonatkozólag szolgáljanak adatokul a következők. 1870—71 és 72-ik években középszerű termések idején, átlag véve évenként 5 millió 927 ezer mázsa dolgoztatott fel, mintegy 47 millió forint értékkel. Kivitel ez évek alatt legnagyobb volt Németország, Anglia, Belgium és Hollandba, — hol átlag az elsőben 530 — a második 437 — s a harmadikban 300 ezer mázsa magyar liszt fogyott el évenként. A legcsekélyebb kiviteli tabellát Aasia (353 m.) Afrika (1947 m.) és Skandinávia (3113 m.) mutatják. A kiviteli táblázatokból kitűnik, hogy nincs a világon állam, melyben kényeret esznek — hol a magyar liszt használatára ne szorult volna. Méltán képezheti ez tehát a terménycsarnokban büszkeségünk tárgyát.

Sajnos, hogy Magyarország bortermelése — mely szintén hasonló szerepkörre van hivatva — még ki nem vitta magának a megillető helyet. Sokan foglalkoztak azon kérdés megoldásával, mi lehet az oka, hogy a magyar borok általános elterjedtségének nem örvendhetnek Európában. — Szeremere Bertalan, ki tokaji borral való kereskedésre vállalkozott Anglia és Franciaországban, — Naplójában honosíthatási akadályul, a magyar bor ízének évenkénti észrevehető változását hozza fel — mert épen ezért bizalmatlanok a külföldiek a borok eredeti volta iránt, hozzá lévén szokva például a a bordeaux-i s rajnai borok ízének örökös egyformaságához. — Mi részünkről e téren vitába nem bocsátkozhatunk, hanem szomorúan constataljuk csupán, hogy bortermelésünk, melynek nagyszorú képviselőitől most külföldis meggyőződhetett, nem részesül a megillető méltánylatban. Ezuttal nem keressük, hogy a közöny a termés nagyrészenek szüret utáni csumatásából, kezelési tudatlanságból, vagy pedig a borok évekig tartó erejedési processusának be nem véréstől ered; hanem egyszerűen constataljuk, hogy vannak mégis külföldiek, kik oorainkat jobban megörzik, mint mi magunk. Például a leghíresebb tokaji borok kiállítója, egy vörösi kereskedő, ki 1683—1707—1840, stb. évekből állított ki borokat. — E kiállításban utolag főuraink, s a bor há gondozói, a püspöki pinceszerek indolentiajával, találkoztunk, mert meg vágyok győződve, hogy mind minőség, mind korra nézve megsejgyenyithették volna a lengyel kiállítót.

A bor, mit a magyar kiállításban látunk, — bár korára nézve nem igen ó, — mégis kitűnő. Nagy elismeréssel szolgálnak, — a magyar bor izelőben — a csárdában, gr. Zichy Ferencz, Czervovicz, Botka, Palugyay s a vereszi borok minőségéről, hol évenként 5—700,000 akót termelnek. A termény-csarnok ajtajánál épen e kiállítások fogadnak, melyek nagyrésze állványokon, s csinos szekrényekben van közszemlére kitéve. A szeszes italok kiállításában, Pokorny horvát kereskedő palinkái, és a Gschwindt-féle szeszgyár izlé-ses palackjai érdemelnek emlíést.

A kukurica, árpa, zab, rozs, buza, repce, kender, más s egyéb termények collectív kiállítása, egy nagy állvány üvegburai alá van helyezve, földszomszédságában a gyűjtőlegyes gyapjú kiállítással. Gazdaszatunk részveve e téren oly gazdag, hogy midőn br. Wodianer Móróc, gr. Festetics Tassilo keszthelyi juhászata, Freistädter Antal, gr. Waldstein János, a csornai prépostság, a gödöllői korona-uradalom, az Azriola részvénytársaság és gr. Károlyi Alajos gyapjuit említjük meg, akkor csak a legkitűnőbbekre szorítkoztunk, melyek tisztaság s minőségi kitünőségükre nézve már első pillantásra kiválnak a többiek közül.

Páratlan a maga nemében Girókuti 100 külön-féle fajból álló dinnye kiállítása, — melyen a hű rajzok egészében oldalmeztelben s egyes darabjaikban ténnetik élénk a dinyek számos fajtát. — A hentes-kiállítás, a sódarok, szalámik, s csukrászaink tárgyai sok kívánni valót hagynak maguk után. Pesti jobbnévvű csukrászainkat sajnosan nélkülö-zük e téren.

Mígánosok közül legimpozánsabb kiállítása van Albrecht főherceg, Karácsonyi és b. Sinának, kik a földmívelés majd minden árá feljelölve, os-nos ezekben osportositák termelvényeiket. A magyaróvári tanintézet s a pozsonymegyei gazdasági egyesület kiállításai utolag fényesen bizonyíták, hogy mit tehet az egyesülés serkentő szelleme. Mily alkalmas tér nyílt volna most az 1862-ben országsszerte alakult gazdasági egyleteink üdvös működésének praesentatiójára, — ha kiállítás lesz vala a tagokban A magyar pénzügyminiszterium dohány-kiállításának neveléséges selejtes volta, azon államok kiállítását juttatta eszünkbe, hol nincs dohány-monopolium, — mert ott virágzik valóban e termelési ág. — Igen szép, mondhatni impozáns, a magyarországi ásvány vizek berendezésének collectív kiállítása. Két nagy gömbölyű állvány van tulszólva, s minden nevezetesebb forrás 20 — 30 üveggel képviselve. Egyszóval ott látuk az összes budai, margitszigeti, borszéki, parádi, balatonfűredi, trencsén-teplői, bikszádi, korincaza, szláncsi, szklenői stb. gyógyerejű források resultatumaikat. Közel ehez a Topits-féle téstgyár készítményeit, — és sok oly más kisebb érdekű, csak másodsorban jelentőséggel bíró tárgyakat, melyek felemlítésétől felment az olvasó elnézése. Csupán egyre vagyunk bátrak figyelmét kikeríteni, s ez a magyar kir. statisztikai hivatal 14 drb. térképe.

Az egyik a lovak viszonylagos sűrűségét mutatja, négyszögterföldenkint, az állami ménesek, méntelepek és hágó-állomások kijelölésével. Innen tudjuk meg, hogy kevesebb lo van Árva, Liptó, s Zólyom megyékben; Nográd és Hont táján már szaporodni kezdenek, de még inkább Pestmegyében, úgy hogy a sűrűség Bácska és a tiszántúli megyékben éri el tetőpontját. E térképen látjuk, hogy az állami ménesek felállítására nem pusztá frázis. Ott van Kisbér, Bábóla, Mészölygyes, s a kimutatások szerint az említett helyek környékén, hasonlíthatatlanul több lo van — mint az ország részben bárhol is. — A szántóföld (az összes terület százalékai szerint) a rétek, legelők, nádasok térképen, úgy mint mindegyikén sőt, vagy világos színekkel van megjelölve, a föld minősége vagy az állatok sűrűsége. E térképen azt látjuk, hogy míg Pestmegyétől lefelé az ország határáig s a Tisza mentén Erdélyig vannak a legjobb földek — addig hazánk erdőségeiben leggazdagabb részét felső megyeink, különösen Máramaros és Erdély képezik. — A juhok viszonylagos sűrűsége, a dunántúli megyékben, Hont, Nográd, Hoves és a Kunágban culminál. — A kenyértermények vetési aránya, a dohány, len, kender, a tengeri, burgonya, répa-termelés és sertéshizlalás, Zala, Somogy, Sopron, Moson, Baranya megyékben s a Bánát áldott földén van leginkább elterjedve. — A statisztikai hivatal e térképei oly érdekesek, hogy nagyon

kellene sajnálnunk, ha könyváruis uton nem volna meg-szerezhetők.

Minő természetűek azok a cath. alapok?

Jelentése az 1869/72-ki magyar országgyűlési képviselőház bizottságának a vallásállapról. Megvilágítva **Bacsák Imre** által.

XVI

Az is szintén olyan lézből, és nem a törvényekből kapott állítás melylyel a tisztelt albizottság az állami tulajdonjog elleni nehézséget akarván megelőzni, mondja, hogy az 1791. 26. § 12. e szavai, „fundationes catholicorum pro catholicis, evangelicorum pro evangelicis convertantur, — csupan „magán alapítványokról, s nem az ország fejedelmei által az ország közvagyonából alkotott alapokról szólnak,“ (melyek azok?) mintha tudnunk csak a magánalapítványok volnának az állam tulajdonjogától mentesek, és nem „az ország fejedelmei által az ország közvagyonából“ alkotottak. Ebből ugyanis kézzel foghatólag engedi a t. albizottság követelnie, 1) hogy „az evangeliemknél is“ vannak nem csak magán, hanem „az ország közvagyonából alkotott alapok,“ 2) hogy ez utóbbiakra nézve még mindig szabad a vásár, szabad a követelés és így ezekre nézve nem állanak idézett törvénynek ama szavai: „pro amplius confirmanda inter illos et rom. cath. religionem profitentes pace et concordia.“ Így tehát a katolikusok majd felbuvárolják az orodi káptalan, és egyéb egyházak javait, melyeket a protestánsok elsajátítottak a katolikusoktól. Már ki hiszje, hogy említett §-usnak fogalmazása ily üzletekre és zavarokra jogos utat nyit? Mit is tünne ezen 1791. 23. cikk: „Majestas Sacratissima... fundationes cujuscunque nominis, akár magán, akár államalapítványokat — „ad mentem fundatorum administrari faciet?“ — De végre 3) a t. albizottság értelmében fennidezett 1791. 26. § 12. szerint a „magán alapítványok volnának mindkét vallásfelekezeti birtokában hagyandók, de nem az ország közvagyonából alkotott alapok.“ Ámde kevéssel előbb a 16. lapon a t. albizottság még azt mondotta: „a magánosok által a vallási szakadás előtt alapított egyházi javakat illetőleg a tulajdonjog az államot illeti.“ Híjában: ha egyszer a furlangos ész az ellenszenvennek zsoldjába szegődik, akkor az önévesztésnek egyik kudarczából ki, a másikba bele veri magát!

Az pedig még bizarrabb okoskodás, hogy az 1548. 12. t. c. i. kből, mely az elhagyott klastromok és egyházak javait tudós Istenigé hirdetőkre rendeli fordítani, — következik, hogy „a törvényhozáshoz tartozik, ha jónak látja, említett törvényt megváltoztatni, és mással fölcserélni,“ azaz, „érin-tett egyházi javakat maga belátása szerint más célra fordítani. Tehát ha a törvényhozáshoz van joga, sőt kötelessége az ország testület, polgárait, jogaikban megvédeni és támogatni, — amiért tulajdonkép ezek a államnak verrel és pénzzel adóznak. — vagy egyszersmind joga őket igazaitól, vagy-onukól megfosztani! Már ily abszolut és absurd állami jogot még a pogány Sparta sem ismert. Az államjognak ily felfogása előtt már semmi személy- és vagyonbiztonság nincs: ily államjog mellett tehát az államnak főcélja — nem veszélye, de egyenesen meg volna semmisíthető! Ily államjog előtt már sem a „köz,“ — sem „a magán,“ — sem „a vallásszakadás előtt,“ — sem „az után,“ — sem „a katolikusok,“ — sem „a protestánsok“ által tett alapítványok nincsenek biztosítva!

Azon pedig már rég — legalább 8 éve tulajdonunk, hogy a vallás és tanulmányi alap, „magyar királyi vallásalap, — magyar kir. tanulmányi alapnak“ címeztek, mintha ebből ezen alapok államisága következne, mert hol mondatik: „Magyar kir. vallás — vagy tanulmányi alap?“ Talán valahol a bureauk ajtaja felett? Akkor ez visszaélési hiba, minekutána a törvény ezeket cath. fundatiók-nak nevez; az 1793. aug. 13-ki királyi rendelet tehát a király maga, ezen alapokat, mint kizárólag katolikusoknak szolgáltatókat, „minden más alapoktól függetleneknek,“ és nem „királyiak“-nak, hanem „alapítványi — t. i. catholikus — alapítványi“ alapoknak rendeli címre tenni.

Azt mondták pedig, hogy az 1548. 12. cikk egyfelől „kath. célokról, kath. hittérítőkről“ — másfelől „nem katolikus“, tehát protestáns tanulmányi célokról is rendelkezik, ez valóban a csudával határos, minekutána azon időben a nevelés egészen a papság kezében volt, tehát sem felekezeten, sem állami, annál kevésbé protestáns nem lehetett. Hogyan intézkedhetett volna az országgyűlés, ha csak meg nem bódult, ugyanegy szövegben nem csak arról, a mi nem létezett, de egyik tagjában ugyanazon cikknek a kath. hitnek terjesztéséről, — a másikban annak lerontásáról, mert ha lett volna is őseinknek róla fogalmuk, — de mindenki belátja, hogy úgy a felekezeten, mint a prot. iskolai célok pártolása kath. javakból csak a katolicizmus lerontására célozott volna? Hogyan lehetne nevezetesen ezen törvény rendeletét a protestáns egyháznak igénybe venni, midőn az még törvényesen Magyarországon nem csak nem létezett, de néhány évvel előbb az 1523. 54. — 1525. 4. t. cikk az új hitűek ellen — fájdalom, még a tűz — mag-

lya és halálától viszhangzottak? Sőt még maga az 1548. 10. t. c. is azt határozza, hogy „a gyanus hitű tanítók tan zékeiből elmozdítottassanak,“ vajon ez is felekezeten, állami és nem kath. nevelés-e? A 11. ik t. c. által pedig „az új keresztények, és sacramentáriusok — (Kalvin és Zwingli követői) valahol csak találtaknak, az országból kipi-rancsoltatni rendeltetnek.“ Ez tehát valóban erőltetett, és nevelésigazgatás az 1548-ki törvénynek, és elmondhatjuk az illető magyarázóról (Ghiczyről) „invitam in tuum sensum abire cogis scripturam repugnantem!“

Különös ötlete az is a t. albizottságnak, miszerint ha az egyházi javak felől nem az országnak, hanem az egyháznak törvényei rendelkezének, ez „statust in statu“ képezné; p. 17. Tehát nem lehet a polg. hatalomnak egyes társulatok szabályait magáévá tenni, és szentesíteni, anélkül hogy „statust in statu“ ne képződne? Honnan vették minden európai államok alkotmány- és kormány-mintáit? Így hát a frank Capitularék, a római jog maradványai, a magyar törvényben mind „statust in statu“ képeznének? Ha tehát hajdan a magyar állam a kanonok rendelkezéseit elfogadta, és nemcsak az egyház, hanem sokszor az állam viszonyokban is legfőbb törvényhozó hatalmával törvényerőre emelte, nem két, hanem csak egy állam működött: mikép lehet tehát itt — „status in statu?“ Sőt van-e liberális állam, mely a vallásokat nem saját hagyományaik szerint engedi mozogni? Ha az állam az egyházakra saját merev törvényeit akarja tukmálni, ha a katolikusokra vegyes iskolát, polgári házasságot, — a görögökre a Gergely kalendariumot, a zsidókra a sabbath helyett a vasárnapot akarja erőszakolni, mi volna ez egyéb, mint a vallás, a lelkiismeret szabadságának zsarnoklása? Teheti-e ezt egy szabad állam? Mondják-e Amerikában, hogy „a kath. egyház canonjai statute in statu képeznek?“

Pedig ugyan lábra kapnak ám ezen canonok „a hamis eskü“ — „káromkodás“ — „vasárnap megszentelést“ — illetőleg az amerikai rendőri törvényekben. Sőt IX. Pius őszintén kimondotta, „hogy ő sehol sem annyira“ pápa, mint Észak-Amerikában.

Az egyház pedig nemcsak szabadon szereshet; de kezelhet is fekvő javakat, és ezek az állam különös pártolása alá helyezték: úgy hogy a közműves államok ugyan iszonyodnak ám a katolicizmusnak elhatalmasodásától Amerikában. (Lásd: Laboulaye „Paris en Amerique. 245 lap. Correspondant 1868.“ —

Végre ezer évig volt ezen status in statu Magyarországon: hogyan férhetett meg? Valóban a t. albizottság idézett ötlete egész paradiját szolgáltatja a szabad egyháznak a szabad államban! Hiszen mi is többszörösen elismerük, hogy az egyházi javak az állam hatalma és törvényei alatt állanak: de csak hogy annak tulajdonjogkörébe nem tartoznak: és pedig azért, mert egy vagyonnak két egymási kizáró tulajdonosát föltételezni, mint fentebb kiutaltuk, valóságos jogképtelenség: „juridicum absurdum“

A czim-kérdéshez.

Kolozsvárt, jul. 14.

Jobb szeretnénk volna, ha ily csekély jelentőségű ügyek távol maradnak a napi megbeszéléstől: nem irigylendők az olyan közállapotok, midőn ily csekélysegek oly annyira megragadják a közfigyelmet.

Szerintünk ez ügynek azon falak körén belül kell vala maradnia, a honnan kiindult, mert keblügy s nem érdemes miatta hosszas tollharcot folytatni.

A rang- és díjfokozat adta czimmel élést tapintat dolgoznak tartjuk, a komoly tudomány embereivel is, miután általános szokás nálunk az, hogy minden államhivatalnok el a hivatalához kapcsolt czimmel, a jelen esetben sem lehet tehát az felüln.

Mi is nagyon szeretnénk, ha nem adnának oly sokat a különségre; de hiába, százados gyakorlatokat nem lehet pillanatok alatt megsemmisíteni; még e téren is sok előítéletet kell még legyőzni.

Nem is szólánánk e kérdéshez, mert tudjuk, hogy e tárgyban a polemia nem vezet a nézetek tisztázásához, a föl avari kedélyek lecsillapításához de a sajtónak kötelessége minden nyilvánosságra jutott ügyet szemmel kísérni, anélkül, hogy az ellentétet meg élesebbé tenni igyekeznék.

Mondják, Erdély, s különösen Kolozsvár a czim-mek hazája.

Nehogy e körülményből az erdélyi társadalmi élet elatnyulását olvassák ki nemelyek, kötelességünknek tartjuk e kérdésről elmondani nézetünket.

Mi az ember megítélésénél nem a külső, hanem a belsőt tekintjük; csak egy emelkedést ismerünk, a lelkit: Chaningford tartunk ki így szolt; „A méltóságnak nincsenek különböző nevei az emberek különböző osztályai számára, hanem csak egy és ugyanaz. Az emberi lény egyetlen emelése, a lélek magasabb elvei erő-hetségének gyakorlásában, nevelésében, és erőhatályában áll. Egy madár idegen erővel is lökethetik ég felé,

de a sző igaz értelmében csak akkor emelkedik, mikor szárnyait kiterjeszti, és saját erejével röpköd: Így az ember is föltolathatik, valamely kitűnő helyre külső történet által, de csak annyiban emelkedik, mennyiben törekszik, kifejtileg jobb tehetségeit szabad igyekezet által gondolkodás és eszlekvés dicsőbb magasztalására jut fel.“

Másutt megint így szolt az egyén, az ember meleg keblü barátja: „Es azt akarnám, hogy minden ember saját alapján álljon, s foglalja el helyét az emberek között személyes tulajdonok és érdemek szerint; én a társadalom mindenik tagját az elmékedés oly eszközeivel szeretném felszerelni, hogy ha hű marad ön magához, ne legyen szüksége külső fuggolókra a körülette levők becsülésének megnyerhetése végett.“

Rég mondtak már e szavak, s még is mily találók ma is, ez az ember igazi emelkedése.

A valódi tudomány nem szorul külső kitüntetésekre?

Azt a méltóságot, mit a tudományos ismeretek adnak, nem pótolhatja semmi, s a tudomány nemesítő hatása kicsinylése lenne még külső eszközökhöz is folyamodni.

Mi sokkal inkább tiszteljük az embert a katedrán, mint a rangfokozatok tökmolegében.

Egy a hallgatók közül.

UJDONSÁGOK.

Kolozsvár, július 18.

— **T. olvasóinkat kérjük, méltóztas-sanak előfizetéseiket mihamarább megújítani, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.**

— **Császár király ő felsége** 15-én a kiállításban megsejmelte a „N. Fr. Pr.“ pavillon-ját, a mezőgazdasági géposzarnokot s az osztrák földmívelési csarnok egyes osztályait. A württembergi király 14-én este megsejmelte a kiállítást. 15-én kavással d. e. 9 előtt megjelent a német osztályban, annak összes galleriáin áthaladt, erre apostai és távirai oldalgalleriába lépett, s minden tárgyak legnagyobb figyelmet szentelt. Erre a rotundához fordult, megsejmelte annak déli részét, erre a német birodalom osztályába tért vissza, melyen áthaladt. Innen a rotunda első gallerijába ment, megsejmelte az olaszsztyl, valamint Franciaország, Sweicz és Németalföld kiállítását, délfelé hagyta oda a kiállítást.

— **Ő felségét a királynét** legközelebb Münchenbe várják. A királyné, ki ezelőtt rendszeren Possenhöfenben szállt meg látogatásai alkalmával, jelenleg a bajor király különös meghívása következtében, a királyi lakban fog szállást venni. Az e célra kijelölt lakosztályt a legfényesebben rendezik be. Ő Felsége innen fog Possenhöfenbe menni.

— **A horvát ügyekre** vonatkozólag a következő értesítést veszszük: A horvát báni állás alizha fog előbb betöltetni, míg az új egyezményt a törvényhozás el nem fogadja s nevezetesen, míg a horvát országgyűlésnek ez egyezmény feletti tárgyalásai ki nem derítik a pártok számarányát s egymás iránti viszonyát. Minthogy azonban Vakanovics ur már régebben lemondott, s általánosan érzett szükség, hogy a horvát beligazgatás élére oly férfi állítsassék, ki azt valahára rendezze: a horvát belügyi főnöki hely betöltése legközelebbre várható, s az illető mint báni helyettes fogja ideiglenesen a horvát orsz. kormányt vezetni. Ez ügyben most folytattnak a tárgyalások a miniszterelnök s a horvát pártok kitünőbbjei között.

— **A banktárgyalások mai stadiuma** következő: A felelet sora az osztrák pénzügyminiszeren van. Kerkapoly miniszter néhány hóval ezelőtt a bankügyi biztosok tárgyalásainak befejezésével intézett sürgöny: az osztrák miniszterhez s e sürgönyben előadta nézeteit arról, hogy mily alapon állítsassék fel a két bank. Az osztrák miniszteriumban most e sürgönyre adandó válaszon dolgoznak; minthogy azonban itt is azon meggyőződésben vannak, hogy a jelenlegi viszonyok e tárgyalásokra nem a legalkalmasabbak, a válaszzsal nem nagyon sietnek.

— **Pestváros közönsége** Deák Ferencz beszéde alkalmából is megfelelő missiójának s mint örömmel tudatjuk, a közgyűlés, Sztupa indítványára, egyhangulag, lelkesedve kijelenté, hogy Deák beszédének minden tételét magáévá teszi, az ünnepeit nagy hazafinak e beszédeért halálját és köszönetét külön iratban fogja kifejezni.

— **A kolozsvári tudomány egyetem** tanár vizsgáló bizottsága előtt tegnap két dévai reálandoi tanár tett jó sikerrel tanári szigorlatot.

— **Összeköttetésünk a kelettel.** A külügyi kormány megkötötte a portával azon szerződést, mely a Duna szabályozását a Vaskapunál és magyar vasutak osatlakozását a rumeliai és macedonai pályákkal biztosítja. A mi a Dunát illeti, már az 1856-ki párisi egyezmény igyekezett a Duna vaskapui részét hajózhatóvá tenni. Ennek következtében a Duna e részének szabályozása az európai

hatalmak felügyelete alá helyezettett, a minek folytán némi javulás csakugyan történt is. Az 1871-ki londoni értekezlet is kiváló figyelmet fordított a Vaskapu akadályainak elhárítására. Ezen értekezlet megalapodásai szerint az osztrák magyar monarchia es porta mazuokra vállalták azon kötelezettséget, hogy a szabályozási munkálatokat közösen fogják teljesíteni s ennek folytán az e célra szükséges kölcsön törlesztése czéljából felhatalmaztattak a keresztüljáró hajóktól bizonyos illeteket szedni.

— **Műsorozata a „Hillária“** daley-let 1873. július 20-án az „Ujvilághoz“ czimzett mulatókterben, pártoló tagok részére rendezendő IV. dalestélyének: 1) „Nyitány“ a katonai zenekar által. 2) „Pusztá élet“ (főfika) 3) „Kirchlein“ (Chor) v. Becker. 4) „Vén cigány“ (főfika) Bereckytől. 5) „Waldeinsamkeit“ (Chor) v. Frau Schubert. 6) „Virágnak mondanálak“ (magan négyes) Zsák V.-tól. 7) „Schifferlied“ (Chor) v. Eckert. 8) „Szárasságon“ (főfika) átitra H. Gy. 9) „Tafellied“ (Chor) v. Böönke. A dalestély kezdete este 7 órakor.

— **A bankkérdés.** A „Montags Revue“ czimű bécsi hetilap, melyről azt tartják, hogy de Pretis osztrák pénzügyminiszterrel összeköttetésben áll, a legutóbbi számban azt írta, hogy a bankkérdésnek az osztrák szellemi megoldása biztosítva van; a magyar kormány lemond az önálló bank eszméjéről; az osztrák nemz. bank egységes magyar-osztrák bank lesz; monopoliuma meghosszabbíttatik tíz évre; úgy pro forma Pesten külön igazgatóságot állítanak, mely azonban a bécsinek csak filiális lesz és mindezekon kívül a bank megkapja a 80 milliót.

— **Stratimirovics** mint a „B. B.“ írja, közelebb Belgrádban volt és a szerb kormánytól subventiót kért a magyarországi szerb igaztölöp kiadására. A kormány Stratimirovics kérelmét elutasította.

— **Cholera ellenes radicalis** receptet ajánl Schwabe Frigyes n.-szebeni orvos, melyet 1857 augusztusába Londonban tartzkodása alkalmával saját magán tapasztalt jónak. Szomszédjára orvos lévén, rögtön cseppeket adott be, a mellett erősen dörsölve betegét melegített flannelle, a hatás majdnem pillanatnyi és rendkívül eredményes volt, 2 óra múlva a gyógyszer bevétele után megszünt az izmokban a görcsös rángatózás stb. A vény eredetiben így hangzik: 1/4 Obony Landanum, 1/4 Obony Essentia pepper mint (bors-menta essentia) 1/4 obony kámforos pálinka, 1/4 obony valósgos cayenei bors, 1/4 uncia Compound tincture of Rhabarber (összetett Rhabarbara tinctura). Mix in a stopper bottle (vegyítsd jól s ted egy jól dugaszolt üvegbe.) Tíz perccenként 25 — 30 csöpnvi veendő be egy liquorös üveggel teli vízben, addig míg a megnyugtató hatás jelenkezik.

— **Német rabszolgatartók.** A berlini „Volkszeitung“ hamburgi és bayreuthi tudósításai szerint jelenleg Peruban több német a rabszolgák nagy száma által tüneti ki magát, melyet tartanak s a melyet a legszivtelenebb módon zsákmányolnak ki. Ez elvetemültek egyike 1100 kuli tart 36 revolyverekkel ellátott rabszolgahajót őrizete alatt. E kuli reggeltől estig dolgoznak, még a vasárnapot sem véve ki és csak két ft. rizst kapnak fejpenként. Sokan lánccal viselnek s mindnyaját éjen át egy istállóba csukják, melyet buldogok vesznek körül. E módon a zsarnok 13 millió tallért szerzett magának. De más németek is ily eljárással néhány milliót szereznek mintegy 3—400 kuli fölhaszná-lásával. A kuliartók egyike 36 rabszolgát ölt meg egy évben.

— **A lövölde építése** gyorsan halad előre, úgy hogy kevés idő alatt teljesen elkészül. A „Röszaliget“-et ép a lövölde épület mellett keresztül metsző árkot is betöltötték és az oda vezető utat jobb karba kezdik helyezni. Kapcsolatosan ezzel megemlítjük, hogy Zimmermann kis gőzösön nagyban dolgoznak.

— **Nagy tűz** ütött ki kedden éjjel Pesten a Károly kaszárnyában. A tűz éjjel után tört ki a laktanya országút felé eső istállóinak tetőzetéből s pillanat alatt lángba volt az egész épület. A lángok a nagy szélben ide s tova csapkodtak, s az egész belváros roppant veszélyben forgott. Alig hogy a tűz jelezetett, már ott termettek a tűzoltók s Szechenyi Ödön főparancsnok személyes vezénylete alatt nagy buzgalommal hozzáfogtak az oltáshoz. Előbb a laktanya kaput kellett betörni, hogy hozzáférhessenek a tűzhöz s azt localizálhassák. A tűz nagyságáról fogalmat adhat az, hogy 13 fecskendő teljes erővel dolgoztattak, s a tűzoltókon kívül 800 katona volt a szivattyuknál s az épület körül alkalmazva.

— **A sétatér** poros utai is szomjuhozzák az égi áldás-csöppeket, mert az emberi kéz nem siet napokint kellőleg megvédiesíteni őket. Pedig a sétáló közönség e kis figyelmet a választmánytól igen szivesen venné, mert a fel és alárobogó kocsi annyira felverik a port, hogy a gyalogjárók már a szabadban sem élvezhetik a friss és üde levegőt.

— **A székely történelem** pályadíjára Dobranszky Peter pesti műegyetemi tanár fölhiására a tanárok 21 frrtal, a műegyetemi hallgatók pedig 66 frr 50 krt adtak össze, a mi valóban buz-dító példaul szolgálhat.

III. osztályban csak 19 ft 59. a II. oszt. csak 29 ft 41 kron.

Most a szőlőben virul a szerencse!

Legnagyobb nyeremény a legszerencsésebb esetben 150,000 forintos talár.

Meghívás szerencse próbára.

Legújabb s az állam kormányától engedélyezett és biztosított pénzkiosorolásunk terve épen megjelent, s 81,000 darab sorsjegyet mellé 42,000 nyomonkövető talár, a melyek 12 porosz talártól eselleg 150,000, talár a közelebbi hat hó alatt fognak kisorolani s összesen **két millió 746,000 porosz talárnyi** roppant összeget képviselnek.

A kisorolás 6 osztályba van osztva, a melyekben a betételek növekedése szerint a legnagyobb nyeremények is tetemes emelkedést mutatnak, úgy hogy a főnyeremény az I. osztályban például 4000 talár, a II-ban 6000, a III-ban 8000, a IV-ben 10 000 az V-ben 12 000 talár s a VI-ban 100,000, sőt a legszerencsésebb esetben 150 000, talárnyi magasságra emelkedik. A 42,000 nyeremény részletes felosztása az ingyen kapható jektívtervből látható.

Az eredeti egész sorsjegyek tervét érte mind a 6 osztályra postabérel, a melyek 6 osztályba van osztva, a melyekben a betételek növekedése szerint a legnagyobb nyeremények is tetemes emelkedést mutatnak, úgy hogy a főnyeremény az I. osztályban például 4000 talár, a II-ban 6000, a III-ban 8000, a IV-ben 10 000 az V-ben 12 000 talár s a VI-ban 100,000, sőt a legszerencsésebb esetben 150 000, talárnyi magasságra emelkedik. A 42,000 nyeremény részletes felosztása az ingyen kapható jektívtervből látható.

Az eredeti egész sorsjegyek tervét érte mind a 6 osztályra postabérel, a melyek 6 osztályba van osztva, a melyekben a betételek növekedése szerint a legnagyobb nyeremények is tetemes emelkedést mutatnak, úgy hogy a főnyeremény az I. osztályban például 4000 talár, a II-ban 6000, a III-ban 8000, a IV-ben 10 000 az V-ben 12 000 talár s a VI-ban 100,000, sőt a legszerencsésebb esetben 150 000, talárnyi magasságra emelkedik. A 42,000 nyeremény részletes felosztása az ingyen kapható jektívtervből látható.

Az eredeti egész sorsjegyek tervét érte mind a 6 osztályra postabérel, a melyek 6 osztályba van osztva, a melyekben a betételek növekedése szerint a legnagyobb nyeremények is tetemes emelkedést mutatnak, úgy hogy a főnyeremény az I. osztályban például 4000 talár, a II-ban 6000, a III-ban 8000, a IV-ben 10 000 az V-ben 12 000 talár s a VI-ban 100,000, sőt a legszerencsésebb esetben 150 000, talárnyi magasságra emelkedik. A 42,000 nyeremény részletes felosztása az ingyen kapható jektívtervből látható.

Az eredeti egész sorsjegyek tervét érte mind a 6 osztályra postabérel, a melyek 6 osztályba van osztva, a melyekben a betételek növekedése szerint a legnagyobb nyeremények is tetemes emelkedést mutatnak, úgy hogy a főnyeremény az I. osztályban például 4000 talár, a II-ban 6000, a III-ban 8000, a IV-ben 10 000 az V-ben 12 000 talár s a VI-ban 100,000, sőt a legszerencsésebb esetben 150 000, talárnyi magasságra emelkedik. A 42,000 nyeremény részletes felosztása az ingyen kapható jektívtervből látható.

Jelzálog-kölcsönök.

Telekkönyvezett földbirtokokra 5000 frt-tól a legmagasabb összegig 6% kamat 1% törl. illetőleg 7%-al 32 év itörlesztésre a (viszszafizetés előbb is bármikor teljesíthető) a leggyorsabban eszközöl

A hat. eng. általános

Ipar és kereskedelmi ügynöki iroda

Kolozsvárt, „Óvár, bástya-utca 6. szám.” Értekezhetni posta útján, vagy személyesen napon-ta d. u. 1-től 4-ig.

880 1-3

Alteti sérvben szenvedők

meglepő gyógyszer találnak svájci herisau, Sturzenegger G. ártalmatlanul ható sérvbalzsamában. Egy tégely ára 3 ft. 20 kr. o. é. A közönség rászédésére ozáló utánzásoktól komolyan óvatik mindenki; titkomat semmiféle vegyontás által sem lehet kivenni. Tokéletesen meggyógyultak bizonyítványaira, hálairataira itt nem hivatkozom, mert azok nagy számban olvashatók a használati utasításban. Kapható magától Sturzenegger G.-től, valamint a következő raktárosoknál: Pesten Formagy F. szüz Máriához ozimzett gyógyszerterárában; Temesvárt Pocher T. E. gyógyszerterárában.

A bécsi világtárlat látása mesés meglepetést nyujt. A jelenkor ez egyetlen nagyszerűségének

Erdélyben a legnagyobb úti kellék gyári raktár

Csapó Sándornál Kolozsvártt.

u. m.

500 darab úti faláda osztályzattal és a nélkül	4 frt. 80—20 rrtig.	50 darab gummi-köpeny	10 frtól, 24 frtig.
1000 „ úti bőrönd	2 frt 80 krtól 40 frtig.	500 „ szürke szemüveg és czvikker	1 frtól, 2 frt 50 krig.
500 „ kézi táska	80 krtól, 5 frtig.	5000 „ fog- és körömkefe	10 krtól 3 frtig.
300 „ úti táska	1 frt 50 krtól, 10 frtig.	2000 „ ruha- és hajkefe	50 krtól, 3 frtig.
60 „ felszerelt uti készlet	5 frtól, 40 frtig.	5000 „ mindenféle fésű	10 krtól, 1 frtig.
500 „ szivar- és pénztárca, zsebbevaló és oldalt függő	30 krtól, 5 frtig.	2000 „ fürdő és közöns. viselő kalap 60 krtól,	4 frtig.
300 „ zsebbeli gyufatartó	10 krtól, 2 frtig.	200 „ oldaltáska, nők és férfiak számára	2 frtól, 10 frtig.
5000 „ zsebkés	20 krtól, 8 frtig.	100 „ biztonsági uti pálca	1 frt 50 krtól, 5 frtig.
3000 „ sétapálca	30 krtól, 10 frtig.	100 „ Revolver	8 frtól, 30 frtig.
500 „ eső- és napernyő	1 frt 10 krtól, 15 frtig.		

Legdusabb választék mindenféle közönséges és legfinomabb illatszerekből, szappanyokból, hajkenőcsökből, fogporokból és pépekből.

5000 pár férfi, női és gyermek cipők.

latogatására Kolozsvártól Bacsba és vissza

a mintájára tevényt, melyre minden 30 napra érvenyes, jegyet váltthatni a minden szomszédot és szerdán indulni a reggeli vonattal és 30 napra érvenyes, jegyet váltthatni a

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEI KÖNYVNYOMDÁJA

Kolozsvártt, főter. br. Bánffy-ház, és központi irodája

KERESZTESY PÁL PAPIRÜZLETÉBEN

főter, Gyulay-ház, felvállal mindennemű

könyvnyomdai munkákat.

Alólírt könyvnyomda tisztelettel tudatja a helybeli és vidéki t. cz. közönséggel, hogy újonnan felszerelt és izletes be-
tükkel ellátott nyomdája azon kellemes helyzetben van, hogy mindennemű **nyomdai megrendelést** u. m.:

könyvek, bármely hazai nyelven, körözvények, rovatos iven, árjegyzékek, számlák, falragaszok, név- és meghívójegyek, gyászhirek,
baromútlevelek, vásárcédulák stb. stb. a lehető legjutányosabb árak, gyors és pontos szolgálat mellett.

A LEGÚJABB MINTÁJU NÉVJEGYEK 100 DARABJA **1 frt.**

Felvállal könyvnyomdai munkát is.

HIVATALOS MUNKÁKRA NÉZVE

a nyomda — miután Keresztesy Pál papir-üzletével és ez viszont a nyomdával egyesült — biztosítékot nyújt arra nézve,
hogy a papírok a legelső papir-gyárakból szereztenek be. és azok a **hivatalos munkákhoz valódi gyári áron számíttatnak**,
a **legsükségesebb mintázatokból kész raktárt tart**, a meglevőket postafordultával, a szokatlan formájukat pedig a legrövi-
debb idő alatt elkészíti.

Minden megrendelést kérünk egyenesen a nyomdába küldeni, hol a legnagyobb pontosság biztosíttatik:

108—*

Gámán János örökösei könyvnyomdája.